

FAKSIMIL

Broady, Donald (1978), "KRUT och progressivismen",
SOL-bulletinen, nr 32 (4 1978), pp. 4-7.

Leif Duprez: Lennart Linells Synpunkter

Det är klart att Linell ska vara kritisk när han granskar en utbildningstidskrift som ger sig ut för att vara just kritisk.

Med hjälp av Linell inser jag nu att mina bidrag i KRUT 7 antingen är historieidealistiska - och därför inte borde ha skrivits - eller också har karaktär av dagsjournalistik och därför inte borde ha stått i KRUT.

Det sista först: Skoldebatten i våra dagstidningar är inte av den arten att man där annat än möjligen på insändarplats kan ta upp resonemang som dem som jag försöker föra i mina artiklar Redaktör SÖ och Ingen kommer åt byråkratin. Hade jag gjort det, skulle de ha uppfattats just som de chicaner Linell tror att de är avsedda att vara.

Men i motsats till många andra som har arbetat kortare eller längre tid på SÖ vill jag inte komma åt någon, inte "få rätt". Ingen nu verksam tjänsteman angrips av mig.

För den debatt jag ville föra (i detta fall blev ombedd att ta upp) finns en handfull organ, inte mera. Om jag hade velat betona journalistiskt-etiska frågor hade jag kunnat skriva i vårt fackliga organ, Journalisten. Men det var inte i första hand det jag ville. Då återstod tidskrifter som KRUT eller Utbildningstidningen.

Vad menar Lenin?

Menar Linell att Lenins uttalande skulle innebära att organiserade lärare och politiska grupperingar inte kan verka för en "bottenskola" som bl a skulle ge den politiska skolning som parlamentarismen förutsatte?

Hur idealistiskt dessa lärare och politiker än formulerade sina mål och förde sin kamp, så var väl ändå bådaderna uttryck för just de motsättningar i samhället som påverkar och förändrar detta? Det ledde i sin tur till att statens krav förändrades. Från början ville staten inte ha någon "bottenskola", senare ville den det. Då ville lärarna ha grundskola. Vad man än kan säga om insatser-

na, nog ingår de i något som kan beskrivas som en dialektisk utveckling. I denna utveckling griper byråkratin in, något som man försöksvis kan betrakta utifrån en leninistisk uppfattning om staten, om man så vill.

Men det är inte heller det jag har försökt göra. Jag har skildrat SÖ som ett svar på folkskollärarkrav. Det har kuriosaintresse, om inte annat, i en tid när grundskolans lärare skäller som bandhundar på SÖ. Jag har vidare filosoferat lite om byråkratins väsen efter en ytterligt summarisk hänvisning till viss statsvetenskaplig och viss debatterande litteratur. Av artikelrubriken Ingen kommer åt byråkratin framgår att jag inte ville nöja mig med enbart en allmän definition av byråkratins roll i ett klassamhälle. För om man också skulle prestera en sådan definition i statsvetenskapliga termer så har man ju därmed bara gett ett instrument för abstrakt analys, vilket är viktigt nog. Men förutom teorier behöver vi gestaltningar av den och rapporter från den.

Donald Broddy:
KRUT och
progressivismen

På baksidan av varje KRUT-nummer står "ett diskussionsforum och ett redskap för progressiva skolarbetare"

När vi valde ordet "progressiv", var det för att få med dubbelheten i KRUT:s inriktning, som motsvarar en dubbelhet i den läsekrets vi ville nå: politiskt och/eller pedagogiskt framstegsvänliga eller radikala lärare och andra skolintresserade.

/ Sen fortsätter Donald med att berätta om "progressivismen". Det är den vedertagna benämningen på den amerikanska utbildningsideologiska strömning, som tog fart under 1890-talet, och som importerades till Sverige på allvar på

1940-talet, då Alva Myrdal och andra le den ideologiska grunden för de stora skolreformerna. Progressivismen hylar principer som "eleven i centrum", verklighetsanknytning, att utgå ifrån elevernas erfarenheter, samt inte minst en föreställning om pedagogik som grundas på psykologi. Som exempel på vad de amerikanska progressivisterna höll på med nämnde Donald bl a Kilpatricks projektarbetsmetod, som fick stor betydelse för amerikansk lärarutbildning, och vann en sån berömmelse att Ester Hermansson i slutet av 30-talet över till New York för att studera den närmare. (se E.H.: Upplevelser och Påverkan (1974), som är en fantastisk materialsamling över progressivismen i svensk skoldebatt.) Men här skippas av utrymmesskäl de historiska avsnitten av Donalds föredrag, och vi återger bara några avslutande funderingar kring progressivismens problem idag, bl a i samband med diskussionen om KRUT: /

KRUT och progressivismen under 70-talet

Ofta gör man en grovindelning av 1900-talets utbildningsideologier i tre kategorier: 1. den gamla traditionella borgerliga bildningsideologin, 2. utbildningsteknologi, 3. progressiv utbildningsideologi.

KRUT har uppstått i spåren av den senaste vågen av progressivistisk utbildningsideologi, som uppstod som kritik av både gammal bildningshumanism och pluggskola, men framför allt som kritik av den utbildningsteknologi som hade sin höjdpunkt 1967-69.

I KRUT-numrens material finns en karaktäristisk motsättning: Dels har vi analyser av skolans samhälleliga funktioner, försök att slipa redskapen för att begripa varför skolan ser ut som den gör. Det var nämligen så att KRUT bl a växte fram ur behovet att göra upp med den typ av skoldebatt som florerat, när man talat om hur dåligt skolan funkade och i stället kom med fromma förhoppningar om hurdan skolan borde vara, men utan att egentligen ställa frågan varför skolan ser ut som den gör, och värdera vad som kan vara realistisk utbildningspolitisk strategi.

Och dels: "Men misströsta inte kamrater, det finns trots allt ett fritt utrymme." Praxisrapporter.

Den här motsättningen gör att KRUT dels kritiseras - bland många praktiker - för att vara för pessimistisk och tala för mycket om samhällsfunktionerna. Och dels kritiseras för raka motsatsen: för att upplåta för mycket utrymme åt trevande försök att förändra praktiken, för att sprida illusioner om att värst mycket kan åstadkommas med alternativ pedagogik inom skolan, i klassrummet.

Jag vill hävda att den här motsättningen är ofrånkomlig, att den är uttryck för en reell dubbelhet i progressiv skolpolitik. Och i det sammanhanget ska jag utfärda:

ett varningsord

På senaste tiden har jag flera gånger stött på ett citat från ett uttalande i skolfrågan från socialdemokraternas konstituerande kongress påsken 1889. Där står nåt om att arbetarklassens barn inte är betjänta av folkskolan som den ser ut, i stället uppmanas partimedlemmarna att ägna mer uppmärksamhet åt barnens fostran och där det är möjligt upprätta egna skolor. Detta citat har använts för att markera att socialdemokraterna från början hade en annan syn än den som senare blev dominerande, nämligen att skolan bör vara sammanhållen, en skola för alla samhällsklasser, en bottenskola. Och ett annat citat som dykt upp då och då i utbildningsdiskussionen den sista tiden är Marx avhyvling av Gothaprogrammets krav om allmän och lika folkuppfostran. Marx säger där att "Lika folkuppfostran?"

Vad inbillar man sig med dessa ord? Tror man att uppfostran i det nuvarande samhället /.../ kan vara lika för alla klasser?" etc.

Man kan försöka se uppdykandet av dessa sekelgamla citat som symptom. Alltså ställa frågan: Varför innebär det

sprängstoff att idag visa att den första generationen svenska socialdemokrater samt Den Gamle själv tycks ha varit motståndare till en sammanhållen skola? Jag tror att citatens uppdykande kan ses som en allmän omprövning just nu, s a s från vänster, av vad som länge varit oomkullrunneliga sanningar inom den progressiva skolrörelsen: exvis att det är bra att arbetar- och borgarbarn går i samma skola.

Ett annat uttryck för den här omprövningen av progressiva ståndpunkter är att det på senaste tiden också offentligt blivit möjligt att från vänsterhåll kräva att man ska kämpa för att få behålla betygen, med hänvisning till arbetarbarnens intressen. Redan förut har väl en del vänsterfolk man till man vädrat åsikter i den vägen, men ganska sällan offentligt. VPK står väl t ex som parti fortfarande bakom kravet bort med betygen.

I det här uppbrottet från etablerade progressiva ståndpunkter i utbildningsfrågan, som man idag kan ana är på väg, med de ibland något märkliga allianserna mellan traditionella högerkrav (om differentiering, betyg) och vänsterkrav, kan en diskussion om vad socialistisk utbildningspolitik - till skillnad från traditionell progressivistisk - förväntas ta fart. Det är väl ingen tillfällighet att VPK och SAP skriver utbildningsprogram nu. Den progressivistiska utbildningspolitiken har av tradition i hög grad förts av skolfolket själva, eller möjligen i allianser mellan socialdemokrater och traditionella folkskolläroverståndpunkter, som när de stora skolreformerna drevs genom med början under 40-talet. Men man kan alltså möjligen nu förvänta diskussion om vilken utbildningspolitik arbetarrörelsen bör driva. LO har ju redan gjort en del i den vägen.

Det sker i så fall samtidigt med att en del lärare som varit igenom en alternativpedagogisk fas, råkat i tvivel om vad de egentligen sysslar med. Det är nog framför allt fyra typer av erfarenheter och insikter som gjort somliga progressivister bland lärarna, bl a mig själv, tveksamma:

Fyra erfarenheter

- ① Erfarenheten att arbetarbarnen ofta tycks förlora snarare än vinna på en del av de alternativpedagogiska metoder som prövats under 70-talet.
- ② Erfarenheten av att som lärare ideligen köra huvet i väggen. Man tappar modet, eller börjar fundera över vad ramarna för skolarbetet beror på.
- ③ Och då börjar man också fråga sig vilken spridningseffekt ens alternativpedagogiska verksamhet egentligen kan få. Om man får föräldrar och kollegor mot sig, om man arbetar under villkor som är oantagliga för flertalet svenska lärare, så kan på sikt oreflekterad alternativpedagogisk verksamhet leda till reaktionära krav på lag och ordning snarare än till egentliga förbättringar av skolan.
- ④ Hypoteser om att vissa alternativpedagogiska metoder som varit populära under 70-talet harmonierar med kapitalets krav på arbetskraftens kvalificering: kreativitet, samarbetsförmåga etc, men framför allt kanske kravet om rörlig arbetskraft.

Och så till varningsordet:

Om det är en riktig bedömning att nu diskussionen kommer att gälla en socialistisk, anti-kapitalistisk utbildningspolitik, eller arbetarrörelsens egen utbildningspolitik, skild från den progressivistiska med dess liberala inslag, så tror jag att det finns risk för att det som brukar kallas läggertänkande dyker upp: Har borgarna sin utbildningspolitik så ska vi ha vår. Har de sina skolor ska vi ha våra uppfostringsinrättningar. Den extrema konsekvensen blir att den utbildningspolitik man i praktiken bedriver blir scoutverksamhet för partimedlemmarnas egna ungar, typ Den proletariske fri-skole i Köpenhamn, som blivit enbart lördagsskola, där den obefläckade marxismen-leninismen får råda. Men i övrigt är ungarna utelämnade till vanliga skolor. Det är just detta som kritiken av läggertänkandet går ut på: dels att man i det egna socialistiska läggret återskapar borgerliga organisationsformer och erfarenhetsblockerande mönster, dels att man genom att utgränsa

allt som luktar liberalism eller småborgerlighet, egentligen i praktiken överlåter en stor del av människors livssammanhang åt kulturindustrin, skolan osv.

Därför är det viktigt att motverka tendensen till ofruktbar splittring mellan å ena sidan alla progressivister som pular med sina egna undervisningsproblem, betygsfrågan, arbetslivsanknytning eller vad det nu kan vara, och å andra sidan partifolk och andra som menar att skolan enbart kan förändras utifrån, och att det därför är rätt likgiltigt vad som sker i skolan. Den extrema varianten av den första ståndpunkten är medvetlös praktik, den extrema varianten av den senare ståndpunkten är att utbildningspolitik reduceras till utskottsverksamhet inom partiet.

Jag tror det är nödvändigt att diskussionen om utvecklandet av en anti-kapitalistisk utbildningspolitik behåller kontakten med de progressivistiska strömningarna bland lärare, föräldrar och andra skolintresserade. Och ser denna progressivism som en motsägelsefull rörelse, inte som felaktiga idéer som ska ersättas med korrekta idéer.

Jag undrar nämligen om man ö h t kan tänka sig en obefläkad "socialistisk" utbildningspolitik, tvärtom måste väl en anti-kapitalistisk utbildningspolitik ta utgångspunkt i motsättningar i den kapitalistiska utvecklingen snarare än i en position utanför tid och rum. Och för att återvända till citatet från kongressen 1889, så har det missbrukats i debatten den senaste tiden. Där står nämligen inte att arbetarklassen måste upprätta egna socialistiska skolor. Så här lyder kongressens rekommendation:

"...alla partivänner /uppmanas/ att understödja upprättandet av rationella skolor, samt att om så ske kan upprätta socialistiska skolor."

Det var alltså en rationalistisk skola som socialdemokraterna här krävde, ifall nu inte socialistiska skolor var möjliga (och det var de ju inte, annat än som fritidsverksamhet); dvs kravet gällde moderna skolor, befriade från religiöst och annat gods och förtryck av gammalt hävdvunnet slag. Därför kan man

inte utan vidare förutsätta att det här kravet är av radikalt annat slag än det slags krav som socialdemokraterna senare slogs för och som så småningom ledde fram till enhets- och grundskolorna med modernare former av förtryck. Visst har det tillkommit ideologiska förvrängda föreställningar om skolans jämlikhetsskapande förmåga, men när det gäller praxis i skolan kan man undra om det nånsin funnits eller om det kan finnas en socialistisk position som är obefläkad av progressivistiska inslag.

En anti-kapitalistisk utbildningspolitik måste alltså ha kontakt med de progressivistiska strömningarna. Men det gäller att inom den progressivistiska rörelsen nå större klarhet. Och mer och mer har jag fattat att många lärare och föräldrar som sympatiserar med progressivismen gör ett grundläggande misstag: nämligen att förväxla sitt intresse av en bra skola för sina egna barn eller en bra skola att själv vara lärare i, med intresset för realistisk utbildningspolitik som kan förbättra skolan i stort eller åtminstone se till att skolan bromsar en samhällsförändring så litet som möjligt. Det första intresset är inte alls illegitimt! Men vi måste inse att det andra intresset måste vara överordnat.

